

СЕКЦІЯ 8

SECTION 8

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ,
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА
DEMOGRAPHY, LABOR ECONOMICS,
SOCIAL ECONOMICS AND POLITICS

УДК 331.5.024.5

Гапак Н. М.

к. е. н., доцент,

доцент кафедри економіки підприємства,

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ

Однією з проблем зайнятості в Україні є приховане безробіття, основною причиною якого є спад виробництва і неадекватне йому скорочення зайнятості. Кількісно приховане безробіття означає чисельність працівників, які стали непотрібними у зв'язку із спадом виробництва або структурними змінами в ньому, але продовжують формально вважатися зайнятими, і які або при покращенні економічної кон'юнктури будуть (готові) працювати ефективно, або повинні бути вивільнені. Економічна можливість значного поширення прихованого безробіття спричинена падінням реальної зарплати працівників.

Форми прихованого безробіття:

– надлишкова чисельність працівників, які одержують повну заробітну плату. Фактично ці люди не відчувають себе безробітними, але від звільнення їх робота підприємства не погіршиться, а от утримання їх є важким тягарем для економіки підприємства, веде до подорожчання продукції, в кінцевому підсумку до розкручування інфляційної спіралі;

– утримання на підприємстві осіб, що працюють на умовах неповного робочого часу, отримують відповідну неповну зарплату, бажають працювати повний час, але з причини скорочення виробництва не мають такої можливості. Така форма прихованого безробіття називається частковим безробіттям, якщо працівник бажає працювати на умовах повної зайнятості. Якщо ж працівника влаштовує така форма роботи, то це є не безробіттям, а добровільною неповною зайнятістю, що є рівноправною формою задоволення трудових потреб громадян;

– оформлення певній частині працівників відпусток без збереження або з частковим збереженням заробітної плати. Ця форма прихованого безробіття

найчастіше спричиняє вторинну зайнятість працівників, оскільки вони на невизначений час залишаються з мінімальною або і без заробітної плати;

– наявність цілоденних і внутрішньозмінних простоїв з організаційно-технічних причин (порушення договірних зв'язків, відсутність електроенергії тощо).

Різновидом прихованого безробіття є часткове безробіття, що виникає в результаті зменшення попиту на продукцію підприємства і відповідне скорочення виробництва. Якщо при такому скороченні роботодавець намагається зберегти трудовий колектив, сподіваючись на покращання економічної кон'юнктури в недалекому майбутньому, він скорочує тривалість робочого дня (тижня) для всіх працюючих, не звільняючи персонал. Такі рішення вважаються соціально справедливими і економічно доцільними, проте це призводить до виникнення часткового безробіття. Проблеми такого безробіття полягають в тому, що, як правило, неповна робота не дає працівникам достатньо коштів для життя й утримання сім'ї, в результаті чого вони активно шукають іншу роботу або підробітки, збільшуючи пропозицію на ринку праці.

В сучасних умовах у країнах з різними типами економічних систем регулювання безробіття та реальне його зменшення без втручання держави фактично неможливі. Державне регулювання зайнятості базується на різних теоретичних підходах (табл. 1).

Таблиця 1

Моделі державного регулювання зайнятості

Модель / країни	Суть моделі	Переваги	Недоліки
Американська англосаксонська (США, Великобританія, Австралія)	Мінімальне і пасивне втручання держави у регулювання ринку праці, яке у своїй основній частині перекладено на ринок і на його механізм взаємодії попиту та пропозиції робочої сили. Держава лише створює сприятливі умови для ведення бізнесу та створення нових робочих місць, заохочує підвищення мобільності незайнятих на ринку праці, що стимулює сукупний попит на робочу силу	Незначні витрати на фінансування громадських робіт, перепідготовку незайнятих, застосування непрямих методів державного регулювання економіки	Орієнтир на створення нових робочих місць, які не потребують високої кваліфікації, але ці місця створюються за рахунок держави в дуже обмеженій кількості. Формування відносно невеликих доходів працівників, що певною мірою гальмує розширене відтворення робочої сили

Продовж. табл. 1

Модель / країни	Суть моделі	Переваги	Недоліки
Скандинавська (Швеція та ін.)	Активне втручання держави в регулювання ринку праці. Створення значної кількості робочих місць з середньою кваліфікацією робітників. Активне використання прямих, специфічних, а також адміністративних методів регулювання. Високі державні витрати на підготовку і перепідготовку кадрів, створення нових робочих місць.	Забезпечення досить масової зайнятості і відносно нескладний спосіб створення робочих місць (за рахунок держави і таких, що не потребують від працівників високого рівня кваліфікації).	Формування відносно невеликих доходів трудящих, що певною мірою гальмує розширене відтворення робочої сили і веде до масових звільнень, якщо в державі виникає проблема з коштами (дефіцит бюджету). Субсидії підприємствам на утримання неконкурентоспроможних працівників або надання їм робочих місць держсекторі
Японська (Японія, Південна Корея та ін.)	Система довічного найму, що передбачає гарантії зайнятості робітникам майже до настання пенсійного віку.	Орієнтація на довгострокові відносини з найманими працівниками, що зумовлює підприємців вирішувати проблеми надлишкової робочої сили не за рахунок звільнення, а за рахунок зменшення робочого часу (неповна зайнятість, переведення працівника на дочірнє підприємство)	Заохочення у певні періоди економічного циклу явища часткового безробіття
Європейська (країни західної Європи)	Створення нових роб. місць, які вимагають високої кваліфікації робітників. Активне втручання ринкових регуляторів і створення на держрівні ефективної системи соціального захисту громадян	Зростання доходів зайнятої частини населення, зростання продуктивності праці. Високі доходи зайнятих дозволяють сформувати потужну систему допомоги з безробіття.	Відносне скорочення зайнятості за рахунок найменш кваліфікованої робочої сили.

Джерело: узагальнено автором за даними [1]

Список літератури

1. Міненко В. Л. Порівняльний аналіз світових моделей державного регулювання економіки та ринку праці / В. Л. Міненко // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 3 (26) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2009-3/doc/3/04.pdf>.